

Лекція № 35

Тема :Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва

План:

1. Поняття "безпека виробництва". Загальна характеристика кримінальне правопорушенняв проти безпеки виробництва.
2. Порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК).
3. Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки (ст. 274 КК).

Шановні студенти, **рекомендую переглянути аудіолекції за цією темою за наступними посиланнями:**

- <https://www.youtube.com/watch?v=cEpTDAk5JRY&pbjreload=102> – аудіолекція к.ю.н., доц. В. В. Гальцова «Злочини проти безпеки виробництва»
- <https://www.youtube.com/watch?v=F5A3FZkyht0> – к.ю.н., доц. О. О. Володіна «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту»

Шановні студенти ! **Приклади можна переглянути за посиланням:**

- <https://www.youtube.com/watch?v=JGvSyaNu9rQ> - на сайті Головного управління Національної поліції в Тернопільській області з'явилася інформація, що за фактом загибелі Андрія Михасика працівники поліції розпочали кримінальне провадження відповідно до статті " Порушення вимог законодавства про охорону праці."
- <https://www.youtube.com/watch?v=btaEFu-ZJjs> - Поліція розпочала кримінальну справу за фактом вибуху на Тернопільському комбінаті за ст. 271
- <https://www.youtube.com/watch?v=fLSYYdz5RJu> - За фактом несанкціонованого розкриття могильників радіоактивних відходів під Кропивницьким, розпочато кримінальне провадження.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. - Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – К., 2016.
<https://legalexpert.in.ua/komkodeks/uk/81-uky/1694-16.html>
3. М.І. Мельник, В. А. Клименко – Кримінальне право України Загальна частина. – Київ Юридична думка, 2018.
4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ОСОБЛИВА ЧАСТИНА Підручник За редакцією професорів В. В. Сташиса, В. Я. Тація – Х, Право, 2010
http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2010/UgolovPravoOsob.pdf

1. Поняття "безпека виробництва". Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва.

Безпека виробництва – це такий технічний стан, при якому нейтралізується можливість вражаючого впливу на людей, майно і довкілля небезпечних та шкідливих виробничих факторів.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення проти безпеки виробництва є відносини, що забезпечують безпеку виробництва.

Додатковими обов'язковими об'єктами всіх кримінальних правопорушень, що посягають на безпеку виробництва, виступають життя і здоров'я людини, а **додатковими факультативними об'єктами** кримінальних правопорушень, передбачених ст. 272–275, – власність і довкілля (екологічна безпека).

Потерпілими від цих кримінальних правопорушень можуть бути або тільки працівники виробництва (ст. 271 і 272), або і працівники виробництва, і сторонні особи (ст. 273 і 274), або тільки сторонні особи (ст. 275 КК).

Під виробництвом слід розуміти складну соціально-економічну і технічну відносно замкнуту систему, в основі функціонування якої лежить праця людини, спрямована на отримання суспільно корисного результату. Складовим елементом такої системи є технічні та правові норми.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення проти безпеки виробництва характеризується матеріальним складом, і тому вимагають встановлення діяння, наслідків і причинного зв'язку.

Суспільно небезпечне діяння як ознака об'єктивної сторони проявляється в порушенні шляхом протиправної дії або бездіяльності вимог безпеки, що містяться в правилах безпеки праці та виробництва. При цьому порушення звичайно виглядає не як одиничний акт дії (бездіяльності), а представляє сукупність таких актів, систему, де порушується не одна, а різні вимоги безпеки.

Під порушенням слід розуміти недотримання або неналежне дотримання вимог безпеки, передбачених правилами, або здійснення в ході виробничої діяльності дій, прямо заборонених правилами.

Обов'язковою ознакою цих кримінальних правопорушень є наслідки. Вони можуть бути двох видів. *Перший вид* наслідків закон пов'язує зі створенням загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків (частини перші статей 272–275).

Другий вид наслідків складають ті, настання яких пов'язане з спричиненням реальної шкоди. Це: “школа здоров'ю потерпілого” (частини перші статей 271–275); “загибель людей” (частини другі статей 271–275) та “інші тяжкі наслідки” (частини другі статей 271–275).

Створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків має бути реальним, свідчити про появу в конкретному виробничому процесі або внаслідок його такого небезпечного стану (погрози), коли із необхідністю можуть настати вказані в законі наслідки.

Школа здоров'ю потерпілого охоплює види виробничого травматизму або нещасних випадків із сторонніми виробництву, пов'язані із заподіянням одній особі середньої тяжкості тілесного ушкодження або заподіянням одній чи кільком особам легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності.

Загибель людей – це випадки смерті однієї або кількох осіб.

Під іншими тяжкими наслідками слід розуміти випадки заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоч б одній людині або середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більш особам.

Суб'єкт кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва – спеціальний. Це особи, які зобов'язані дотримуватися правил безпеки виробництва.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається їх об'єктивною стороною. Щодо порушення правил безпеки можуть мати місце умисел або необережність, щодо наслідків – тільки необережність (тобто змішана форма вини або необережність у чистому вигляді). Відношення суб'єкта до наслідків є

визначальним, тому загалом кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва є небережними.

Виходячи з викладеного, *під кримінальними правопорушеннями проти безпеки виробництва* потрібно розуміти суспільно небезпечні винні діяння, що порушують встановлені законодавчими та іншими нормативно-правовими актами вимоги безпеки виробництва, що призвели до настання передбачених кримінальним законом суспільно небезпечних наслідків, вчинені суб'єктом кримінального правопорушення.

2. *Порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК).*

В ст. 271 КК охоплюються порушення загальних правил охорони праці, які поширюються на всі галузі та види виробництва, стосуються всіх працівників і забезпечують безпеку осіб, пов'язаних з виробництвом.

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є конституційне право людини і громадянина на безпечні умови праці.

Додатковим обов'язковим об'єктом виступає здоров'я особи.

Потерпілим від кримінального правопорушення може бути особа, яка має постійний або тимчасовий зв'язок з даним підприємством, установою, організацією чи з виробничою діяльністю громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності, тобто учасник виробничого процесу.

Не можуть визнаватися потерпілими від цього кримінального правопорушення особи, не пов'язані з даним виробництвом, зокрема представники контролюючих органів, громадяни, які випадково опинилися на території підприємства, установи, організації, де з ними стався нещасний випадок, замовники продукції чи послуг, особи, які мешкають поблизу підприємства.

Об'єктивна сторона характеризується:

- 1) діянням (дією або бездіяльністю);
- 2) наслідками у вигляді шкоди здоров'ю (ч. 1 ст. 271 КК) або загибелі людей чи іншими тяжкими наслідками (ч. 2 ст. 271 КК);
- 3) причинним зв'язком між діянням і наслідками, а також
- 4) місцем вчинення кримінального правопорушення.

Заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого (ч. 1 ст. 271 КК) передбачає захворювання людей внаслідок порушення вимог законодавства про охорону праці або травмування потерпілого, яке потягло заподіяння середньої тяжкості або легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або короточасну втрату працездатності.

Під нещасними випадками з людьми (ч. 2 ст. 271 КК) необхідно розуміти заподіяння смерті, тяжкого, середньої тяжкості або легкого тілесного ушкодження, яке причинило короточасний розлад здоров'я або короточасну втрату працездатності хоча б одній особі.

Кримінальне правопорушення вважається **закінченим** з моменту заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого.

Суб'єкт кримінального правопорушення спеціальний. Крім загальних ознак суб'єкта кримінального правопорушення, він наділений ще й спеціальними ознаками, а саме:

- 1) є службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності;

2) несе спеціальні обов'язки з охорони праці.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується, як правило, складною формою вини: до самого порушення вимог законодавства про охорону праці особа ставиться умисно (інколи – необережно), а до його суспільно небезпечних наслідків – тільки необережно.

3. **Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки (ст. 274 КК).**

Радіаційна безпека – це дотримання допустимих меж радіаційного впливу на персонал підприємства, населення та навколишнє середовище, які встановлені нормами, правилами та стандартами з безпеки.

Радіоактивні матеріали – це природного або штучного походження джерела іонізуючого випромінювання, радіоактивні речовини і ядерні матеріали, що перебувають у будь-якому фізичному стані в установці або у виробі чи в іншому будь-якому вигляді і щодо яких діють спеціальні правила поведіння.

Ядерна безпека – це дотримання норм, правил, стандартів та умов використання ядерних матеріалів, що забезпечують радіаційну безпеку.

Ядерні матеріали – це будь-які вихідні або спеціальні розщеплювальні матеріали (уран, торій у вигляді металу, сплаву, хімічного концентрату, будь-який інший матеріал, що містить зазначені речовини в певній концентрації, або спеціальний матеріал, що розщеплюється).

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є безпека виробництва, на якому застосовуються радіоактивні матеріали, а додатковим обов'язковим об'єктом – життя та здоров'я особи.

Потерпілими від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 274 КК, можуть бути як працівники виробництва, на якому використовуються ядерні або радіаційні матеріали, так і сторонні особи.

Предметом цього кримінального правопорушення є радіоактивні матеріали.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується:

- 1) діянням у вигляді порушення правил ядерної або радіаційної безпеки;
- 2) наслідками у вигляді створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, заподіянням шкоди здоров'ю потерпілого (ч. 1 ст. 274 КК), або у вигляді загибелі людей чи інших тяжких наслідків (ч. 2 ст. 274 КК);
- 3) причинним зв'язком між діянням і наслідками, а також
- 4) місцем вчинення кримінального правопорушення.

Диспозиція ст. 274 є бланкетною. Для з'ясування, які правила порушені, необхідно звернутись до відповідних нормативних актів, інструкцій, положень.

Суб'єктом кримінального правопорушення є службова особа, яка згідно з службовими обов'язками зобов'язана виконувати правила ядерної і радіаційної безпеки та забезпечувати їх дотримання іншими.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 274 КК, може характеризуватися умислом або необережністю. Особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій щодо порушення правил ядерної або радіаційної безпеки, передбачає те, що ці дії створюють можливість загибелі людей або заподіяння інших тяжких наслідків, і бажає або свідомо допускає створення такої можливості. У випадках несвідомого порушення правил має місце

необережність – особа не передбачає, що вона створює можливість людських жертв або інших тяжких наслідків, хоч повинна була і могла це передбачити.

Ставлення особи до тяжких наслідків, що реально настали (ч. 2 ст. 274 КК), може бути лише необережним. Це означає, що особа, порушуючи правила, передбачала можливість загибелі людей або інших тяжких наслідків, але легковажно розраховувала на їх відвернення, або не передбачала наслідків, що настали, хоч повинна була і могла їх передбачити.